

Срђан КАТИЋ
Историјски институт
Београд

ЗАКУП РУДНИКА И ХАСОВА ТРЕПЧЕ 1585. ГОДИНЕ*

Анстракт: Документ је представка управника Скопског незарета, упућена Порти, поводом шестогодишњег закупа рудника и хасова Трепче. У њој се наводе подаци о процедури провере потенцијалног закупца и његових јемаца и надлежностима локалних кадија и службеника незарета у том поступку. Представка садржи и списак с уговореним условима закупа. Главне обавезе закупца односиле су се на износ закупа изражен у чистом сребру за рудник и у новцу за хасове, а обавезе државе на исплате принадлежности члановима управе рудника и службеницима хасова.

Кључне речи: Османско царство, Трепча, рудник, хасови, закуп, незарет.

У часопису *Мешовита грађа Miscellanea*, XXVII (2006), објавили смо рад „Обнављање рудника Нови Безистан у Трепчи 1664. године“. Стога овом приликом нећемо понављати општепознате податке, који се односе на рудник Трепча у средњем веку и периоду османске власти у другој половини 15. и првој половини 16. века.

Из друге половине 16. века, о руднику Трепча скоро да и нема вести.¹ Познат је само један податак који се односи на износ за-

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој *Српско друштво од друге половине 17. века до краја Првог светског рата. Постојаност и промене* (Ев. бр. 147027).

¹ А. Refik, *Osmanlı devrinde Türkiye madenleri (967-1200)*, Istanbul 1931; R. Anhegger, *Beitraege zur Geschichte des Bergbaus im Osmanischen Reich*, I Europaeische Türkei, Bd. Bd. 1, 2, Istanbul 1943-1944, Zürich-New York 1945; N. Beldiceanu, *Les Actes des premiers sultans conservés dans les manuscrits turcs de la Bibliothèque nati-*

купа из 1585. године. Објављен је у раду Р. Марфија о производњи сребра у Румелији око 1600. године,² и имао је изузетан значај за разбијање стереотипа о пропадању рударства под османском влашћу.³ Марфи је погрешно протумачио податке о Трепчи, а сличне грешке поновио је и код осталих рудника. То се пре свега односи на методологију прерачунавања прихода од закупа у претпостављену производњу сребра, у коју је, поред рударских, уврстио и приходе локалних хасова и ковница новца. С друге стране, код рудника у којима је приход од закупа био у натури, односно у чистом сребру, тежинску меру дирхем, читао је као златник, чиме је појединим рудницима приписивао вишеструко већу производњу од реалне.⁴

У случају Трепче закуп хаса од 1.610.000 акчи такође је прерачунао у производњу сребра, док је за износ од два милиона наводних „златника“ закључио да је немогућ, претпоставивши да је у питању грешка писара и да се ради о акчама. Тако је два милиона дирхема чистог сребра, од којих се у то време могло исковати 16 милиона акчи,⁵ представио као два милиона акчи, чиме је, рачунајући и

onale à Paris, [у даљем тексту: Beldiceanu, *Les Actes*] I-II, Paris – La Haye 1960 – 1964; S. Rizaj, *Rударство Kosova i susednih krajeva od XV do XVII veka*, Priština 1968.

² R. Murphey, "Silver Production in Rumelia According to an Official Ottoman Report Circa 1600", *Südost-Forschungen*, XXXIX (1980), [у даљем тексту: Murphey, *Silver*] 75-104.

³ Марфи је транскрибовао и превео документ који у првом делу садржи кануне о расподели произведеног сребра у рудницима и правила о ковању новца, а у другом списак закупа рудника и ковница новца у Румелији у последњим деценијама 16. и првим деценијама 17. века. Податке из документа је анализирао настојећи да на основу њих одреди производњу сребра у сваком од наведених рудника Девет година касније, Ненад Филиповић је у слободном преводу приредио део истог документа, који се односи на закупе муката. Посебну пажњу посветио је тумачењу техничких термина, док саме износе закупа није прерачунавао и међусобно поредио. Филиповић очигледно није знао за Марфијев рад, јер би га с обзиром на знатно прецизније читање исправио на више места (Nenad Filipović, „Rudnici i kovnice novca u Rumeliji i Bosni krajem XVI i u prvoj polovini XVII stoleća”, *Balkanica*, XX (1989), 243-259).

⁴ Murphey, *Silver*, 79, 82-86, 92-97.

⁵ Финансијска уредба да се од једног дирхема сребра кује 8 акчи, донета је највероватније 1585. године (Ş. Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge 1999, 135-136), када је и склопљен закуп Трепче.

обрачун хаса у укупну процену, неколико пута умањио производњу тог рудника.⁶

У 15. и већем делу 16. века, у Османском царству закупи рудника исплаћивани су у новцу и трајали су три године.⁷ Тек у последњим деценијама 16. века почињу да преовлађују закупи који су обрачунавани у природи, односно у чистом сребру или бакру, док је рок закупа продужен на шест година. Закупи у природи односили су се само на производњу рудника, док су приходи с рудничких хасова увек обрачунавани у новцу.⁸

Важно је одговорити на питање колики је био удео тих два милиона дирхема чистог сребра (6.144 kg)⁹ у шестогодишњој производњи Трепче. У Османском царству државни приход од рударства се, у зависности од периода и богатства рудника, кретао од 10 до 40%. У Трепчи су промене начина убирања државних прихода биле посебно честе у првим деценијама након османског освајања. Прво је то била десетина од сребра и такса на руду од 2-3%, да би потом удео био повећан и износио је четвртину руде. Такав модел није се дуго одржао због утаје и непријављивања дела ископане руде, као и трошкова које је држава имала за прање, ситњење, пржење и топљење свог дела руде. Након анализе стања у руднику од стране рударских стручњака пронађено је нешто дугорочније решење, према ко-

⁶ На грешке у овом Марфијевом раду већ смо указали у чланку „Рудник под османском влашћу у 15. и 16. веку“, *Istorijski časopis*, LV (2007) 148-149.

⁷ О закупима у Османском царству види: L. Darling, *Revenue-Raising and Legitimacy, Tax Collection and Finance Administration in the Ottoman Empire 1560-1660*, Leiden – New York – Köln 1996.

⁸ Başbakanlık Arşivi İstanbul, Maden mukâtaasi kalemi, D.MMK, 22704; Başbakanlık Arşivi İstanbul, Maliye defteri – Maliyeden müdevver defteri, MAD 654; MAD 2032; Başbakanlık Arşivi İstanbul, Bab-i defteri, Başmuhasebe kalemi, D.BŞM 61; D.BŞM 74, D.BŞM 94.

⁹ До краја 17. века, у Османском царству у званичној употреби био је тебриски дирхем (3,072 gr). На примену тебриског уместо византијског или руми дирхема (3,207 gr) указали су Х. Сахилиоглу, а потом и Е. Херциг и Г. Агоштон (H. Inalcik, „Introduction to Ottoman Metrology“, *Turcica*, XV (1983), 318-320; E. Herzig, „A Note on the Ottoman Lidre and Dirhem Around 1500“, *Turcica*, XV (1988), 247-249; G. Agoston, „Ottoman Artillery and European Military Technology in the Fifteenth and Seventeenth Centuries“, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.* Tomus XLVII, 1-2 (1994), 15-48, 34).

ме је држави припадала осмина од нерафинисаног сребра.¹⁰ Током 16. и 17. века промене су биле ређе. Када је рудник радио успешно као у прве две и по деценије 16. века убирана је петина сребра, а када је производња била мања и Порта је, као подстицај, смањивала свој удео. Тако је 1525/26. године, због катастрофалне епидемије куге, он смањен, прво на осмину, а потом на десетину, која је убирана и 1544/45. године.¹¹ Седамдесетих и осамдесетих година 16. века у Трепчи је поново остваривана велика производња, па се може претпоставити да је Порти тада поново припадала петина. Стога ћемо је и користити као претпостављену вредност приликом прерачунавања производње сребра у том руднику.

Шестогодишњи закуп Трепче на годишњем нивоу био је 1.024 (6.144 kg : 6) килограма чистог сребра. Пошто је закуп представљао еквивалент за државну петину, то значи да је годишња производња на основу које је прављен обрачун била пет пута већа (1.024 kg x 5) и да је износила 5.120 килограма. Чињеница да је нови купац прихватио услове из ранијег шестогодишњег закупа, упућује на закључак да се ради о доњој граници производње, која је морала бити већа, како би закупци остварили зараду.

На основу наведеног, као и података којима располажемо о осталим рудницима у Румелији, може се закључити да је у том периоду, у европском делу Османског царства, већа производња сребра била само у Јањеву, чији је шестогодишњи закуп 1587. године износио чак 5.350.000 дирхема чистог сребра.¹² Приближна производња као у Трепчи остваривана је у Сидрекапси, али се она не може тачно утврдити, јер су рудник, ковница новца, хасови и други локални приходи чинили обједињени закуп, који је 1585. године износио 22.140.000 акчи.¹³ На основу наведеног јасно је да је рудник Трепча имао неупоредиво важнију улогу у османском рударству од оне која му је била намењена у Марфијевом раду.

¹⁰ Beldiceanu, *Les Actes*, II, 224-232; Rizaj, *Rударство Kosova*, 220-226.

¹¹ Başbakanlık Arşivi İstanbul, Tapu tahrir defterleri, TD 133, s. 125-132; TD 234, s. 118-125.

¹² D.MMK, 22704; MAD 654; MAD 2032; D.BŞM 61; D.BŞM 74, D.BŞM 94.

¹³ Murphey, *Silver*, 94.

Процедура склапања уговора о закупу почињала је подношењем понуде потенцијалног закупца, а уколико их је било више претходило је надметање на кадијском суду. Понуда је морала да буде иста или већа од претходне, јер би у супротном држава преузимала управу. Понуђач се пред кадијом појављивао с одређеним бројем јемаца и кандидатима за чланове рударске управе, у којој је у зависности од величине рудника могло да буде од свега неколико до тридесетак службеника. Рударску управу чинили су емин, један или више писара и три врсте шафара, чије су дневнице биле обавеза државе, а исплаћиване су из закупа. Детаљи понуде с потписима присутних завођени су у судски протокол-сицил, чији је препис слат надлежном незарету, финансијској институцији задуженој за контролу царских прихода.¹⁴

У случају Трепче то је био Скопски незарет, чија је примарна надлежност био надзор над пословањем рудника у скопском и околним санџацима.¹⁵ Управник незарета-назир и кадија муфетиш (инспектор) разматрали су понуду и проверавали платежност потенцијалног закупца и његових јемаца. Уколико су били сагласни да је склапање закупа у интересу државе, у присуству будућег закупца, јемаца и локалних кадија утврђивали су коначне услове закупа и заводили их у сицил. Потом су састављали арз – представку, у коме су, у сажетој форми, о исходу изавештавали Порту. Управо такав вид документа и представљамо у овом раду.¹⁶ Централна власт је по правилу потврђивала дописе управника незарета, издајући о томе ферман, као и берате о постављењу за све чланове управе рудника и службенике на хасовима.

У тексту документа наводи се да је претходни купац Трепче у периоду од 1579. до 1585. године био извесни Пеја Бошков син,

¹⁴ D.MMK, 22703; D.MMK, 22704; MAD 654; MAD 2032; D.BŞM 61; D.BŞM 74, D.BŞM 94.

¹⁵ Скопски незарет је дуго времена био институција с највећим државним приходима у Османском царству. И поред тога, о његовој организацији и надлежностима зна се веома мало (Murphey, *Silver*, 82-93; H.G. Мајер, „Нешто за јава-цизието и маден мукатаа незаретот на Скопје и Вучитрн во 1663. година“, *Гласник Института за национална историја*, XVIII/3, Скопје 1974, 127-148; Шериф, Ахмет, *Рударство во Македонија во време на османлиското владеење*, Скопје 2001, 43-44).

¹⁶ Başbakanlık Arşivi İstanbul, Maden mukâataasi kalemi, D.MMK, 22703, s. 13.

што показује да су локални хришћани и крајем 16. века учествовали у закупима највреднијих државних прихода у Османском царству. Такође би требало истаћи податак да су поред примарне производње сребра, закупцу припадали и злато и бакар, што је додатно доприни-сило исплативости улагања у закуп.

За сам документ је већ речено да је представка упућена Пор-ти. Међутим, по дипломатичким одликама јасно је да то није зва-нични документ, већ његов препис, који је сачињен за потребе двор-ске канцеларије задужене за закупе рудника (*Maden mukâtaasi kale-
mi*), у чијој је архивској серији и сачуван.

ТРАНСКРИПЦИЈА

[1] Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr şayyada Allahü teâlâ erkâna ilâ yevm-ül-karâr türâbına arz-ı bendegân-i bî-mikdâr budurki bi'l-fi'l Trepça kâdîsı Mevlânâ Bedreddîn dâî'leri [2] sûret-i sicil gönderüp mazmûnunda Trepça ma'denlerine ve hâslarına 987 senesinde vâkı' Ahturis evvelinden altı yıla ma'denlerin yiğirmi kere yüz bin dirhem nukreye ve hâsların dört yüz [3] on bin akçaya mültezim olan Peyo veled-i Boşko'nun tahvîli tamam olmağa karîb olmağın nefsi Novaberde'den Câmi'-ı şerîf mahallesinden Velî bin Abdülhalîm mahfil-i kazâyâ hâzır olup [4] ve takrîr-i merâm idüp mukâta'a-ı mezbûrenin tahvîli cedîdine ma'denlere ve hâslara oniki yük akça ziyâde idüp işbu sene 993 Şevvâlin onyedisinde vâkı' olan [5] Ahturisin evvelinden altı yıla ma'denlerin ve hâsların yiğirmi kere yüz bin dirhem nukreye ve onaltı yük dahi on bin akçaya iltizâm ve kabûl iderim şol şartla ki [6] ma'den ve hâsların birinin fazlası birinin kesrine mahsub ola ve ziyâde-i mezbûre mukâbelesinde kânûn üzre virilan terakkiden mâadâ Köse Mehmed nâm kimesneye ki bâ'ıs-i izdiyâd [7] olmışdur dört bin akça ve kânûn üzre olan terakkiden dört bin akça cümle ibtidâen sekiz bin akça timâra emri şerîf virule ve Paşa sancağında beş bin [8] dokuz yüz doksan dokuz akça timârdan ma'zûl olan Mehmed bin Osmâna ondört bin akça terakkiye ve Dergâh-ı Âlî çavuşlarından Trepça ma'denleri ihyâsına sâî [9] olan ma'deni İbrâhîm Çavuş'a dört bin akça terakkiye hükm virule ve iki bin akçası dahi istediğim kimesneye virule ve üslûb-ı sâbık üzre zeheb [10] ve nuhâs iltizâma mahsub ola ve tahvîlim içinde hâsıl olan çoblara ve pür vahala ve dâire-i çarh ve çaglina mültezim-i cedid dahl itmeye ve mukâta'a-ı âhar kimesne ziyâde [11] iderse şartlarım mukarrer ola ve Mevlânâ-i mezkûr Bedreddîn ma'deni bi'l-asl olmağın tahvîl âhir olunca kâdî ola ve Üsküb kâdîsı mevlânâ Muhyiddîn imzâsıyla [12] mûmzâ defter mücebince üç yüz hâne yazar yiğirmi altı pâre kurâ mu'âfiyyetle ma'den-i mezbûre işçi ta'yîn oluna ve ma'den ihyâ olmağla huddâm lâzım olmağın ziyâde mukâbelesinde [13] mevâcib-i kadîmden otuz akça ziyâde sadaka olunup sadakaya tevzî' oluna ve nefsi Üsküb'de Katrlı mahallesinde sâkin Paşa sancağında timârdan ma'zûl sâbık [14] ez-zikr Mehmed bin Osmân'a timâr müyesser olunca yevmi kırk akça ile cümle-i zarar mâla kefâletle emîn ola ve Novaber[de]'den Câmi' mahallesinde

Mehmed bin Hasan yüz bin akçaya kefâletle yevm otuz [15] akça ile ma‘den kâtibi ola ve Üsküp'den Katrlı mahallesinden Mürtaza bin Osmân yüz bin akçaya kefâletle yevmi yigirmi akça ile roşt kâtibi ola ve Kalkan-delen kazâsından [16] Preşevdere nâm karyeden Mehmed bin Hasan altı bin akça kefâletle yevmi on akça ile kâlhâne kâtibi ola ve sâir küttâb ve huddâm kefâletle ve bilâ kefâlet arz oldukda [17] berât-i şerîf virilüp mevâcibleri ibtida-i tahvîlden inâyet oluna diyü mestûr ve şürût-ı fâside ile ba‘zı kimesneler dahı kefil olduğu muharrer olup [18] lâkin tekrâr bu dâî‘leri ma‘rifet ile toprak kâdîları huzûrunda mezkûrlerin iltizâm ve kabûli ve küfelâsının kefâletleri tafsîl üzre sicil olunup [19] sûreti Âsitâne-i Sa‘âdet'e irsâl olunup mukâta‘a hâlî durmamak için mültezim-i mezkûr ve emîn-i mesfûre berât-i şerîf sadaka buyurulmak ricâsına olki [20] vâkı‘u'l-hâldır Pâye-i Serîr-i Âlem-masîre arz olundu bakî emr ve fermân Dergâh-ı Mu‘allâ'nındır

Bende-i bî-mikdâr Ca‘fer Çavuş-ı Dergâh-ı Âlî nâzır-ı Kratova
 Bende-i bî-mikdâr Sa‘îd Çavuş-ı Dergâh-ı Âlî nâzır-ı Üsküb
 El-abdü'd-dâ‘î Abdülkâdir kâdî-ı Priştina el-müfettiş

ПРЕВОД

Двору, исходишту свачије судбине и месту васколике моћи, праху под ногама његових званичника, *нека их узвишени Бог, да му је хваљено име, дарује до Судњег дана.*

Представка Ваших безвредних слугу је следећа: Садашњи кадија Трепче Мевлана Бедредин, послао је Вашим молиоцима¹⁷ препис из сицила. На основу његовог садржаја јасно је да се ближи крају период закупа Пеје сина Бошка који је од почетка октобра 987. (1579) године на шест година закупио руднике и хасове Трепче, и то руднике за 20 пута по 100.000 (2.000.000) дирхема сребра и хасове за 410.000 акчи, Због тога је Вели син Абдулхалима из махале Часне џамије у Новом Брду приступио суду и изјавио следеће:

¹⁷ Мисли се на потписнике документа.

„У новом закупничком периоду ове мукате, даћу за руднике и хасове 12 товара акчи¹⁸ више. Од 17. шевала ове 993. (1585) године, који пада првог октобра,¹⁹ па за наредних шест година, прихватам и закупљујем руднике и хасове за 20 пута по 100.000 дирхема сребра и 16 товара и 10.000 акчи (1.610.000) и то под овим условима:

- Нека се од рудника и хасова вишком једног покрива мањак другог.
- Нека се на рачун овог повећања, особи по имену Мехмед Ћосави, који је иначе допринео повећању [вредности мукате], додели 4.000 акчи поред повишице која му је дата према закону. Нека се изда часна заповест да му се додели тимар од 8.000 хиљада акчи, колико укупно чини законом додељена му повишица и још 4.000 акчи приде.
- Мехмеду сину Османа који је разрешен тимара у Паша санцаку²⁰ од 5.999 акчи да се да повишица од 14.000 акчи.
- Нека се изда наредба да се маденцији Ибрахим чаушу, једном од чауша Високе Порте, који је уложио труд да унапреди руднике Трепче, да повишица од 4.000 акчи.
- И нека се још 2.000 акчи да онеме коме ја хоћу.
- Злато и бакар да се на стари начин рачунају у мој закуп, а да нови купац нема никакве везе с оним што се у време мог закупног рока утроши за дрво, ватросталну глину, просторију с топионицама и чаглину.²¹

¹⁸ Товар акчи је еквивалент за 100.000 акчи.

¹⁹ Према савременим таблицама за прерачунавање хиџретског календара (Y. Dağlı, S. Üçer, *Tarih çevirme kılavuzu*, IV cilt, Ankara 1997, 196), 17. шевал 993. године био је 12.10.1585. Пошто је у документу изричито наведено да је закуп почињао првог октобра, очигледно је да у Османском царству још увек нису користили, три године раније усвојени, Грегоријански (15.10.1582), већ стари Јулијански календар, према коме је закуп почињао 10 дана раније, односно 2.10.1585. године. Разлике од једног дана у сличним прерачунавањима нису ретке, а на њих су утицале преступне године и други фактори.

²⁰ Санцак са седиштем у Софији, којим је заповедао беглербег Румелије.

²¹ Овде се мисли на потрошни материјал и трошкове у чарховима-топионицама. Нејасан нам је трошак за чаглину, с којим се први пут срећемо у документима. Чаглином је називан рудни ситнеж наталожен испод плакаоница, којим су приликом пуњења топионичарских пећи наизменично засипани већи комади руде. Чаглина је

- Нека моји услови буду осигурани и ако неко други повећа [закуп] мукате.
- Пошто је поменути мевлана Бедредин пореклом маденција нека буде кадија до краја закупничког периода.
- Нека се за раднике у реченом руднику, уз опрост од пореза, поставе [становници] 300 кућа из 26 села, заведених у дефтеру који је својим потписом оверио скопски кадија Мухијудин.
- Нека се, на рачун увећања [вредности мукате], милосрдно повећају раније припадности за тридесет акчи²², јер су за унапређење рада рудника потребни службеници.
- Нека емин, с дневном платом од 40 акчи, буде раније поменути Мехмед син Османа из махале Катрли у Скопљу, с тим да јемчи целокупном својом имовином. Пошто је он раније био разрешен тимара у Паша санцаку нека сада буде обдарен новим.
- Нека Мехмед син Хасана из махале џамије у Новом Брду, уз јемство од 100.000 акчи, буде руднички писар с дневницом од 30 акчи.
- Муртеза син Османа из махале Катрли у Скопљу, уз јемство од 100.000 акчи, нека буде писар рошта²³ с дневницом од 20 акчи.
- Мехмед син Хасана из села Прешевски поток у кадилуку Калканделен (Тетово), нека буде писар калхане²⁴ с дневницом од 10 акчи, с тим да јемчи с 6.000 акчи.

припадала власницима руде, па се трошак за њу можда може објаснити претпоставком да у Трепчи плакаоничари нису исплаћивани у новцу, већ им је као надокнада остајала чаглина. Обавезе државе, односно закупца, почињале су тек у следећој топионичарској фази када је у калхани ишчишћавано нерафинисано сребро. Као што се види из годишњих извештаја рудника Кучајна из шездесетих и седамдесетих година 16. века држава је за свој део нерафинисаног сребра плаћала најам калхане, мајсторину, као и трошкове за ватросталну глину, гориво и бакар који је коришћен као везивни елемент у процесу ишчишћавања (D.BŞM 61).

²² Мисли се на повећање укупног износа дневница свих чланова рударске управе и службеника на хасовима.

²³ Рошт (од нем. *Rö'sten*) назив места на коме су сулфидне руде пржене (роштоване), да би се процесом оксидовања из њих одстраниле штетне материје као што су сумпор и арсен. После вађења из рошта тежина руде била је мања, па је писар у дефтер рошта уписивао податке за сваку туру пржења.

²⁴ Калхана (од тур. *kâl* и перс. *hâne*) чистиља у којој је од нерафинисаног добијано чисто сребро.

- Нека се и за остале тражене писаре и службенике, с јемством или без јемства, издају часни берати и нека добијају плате од почетка закупничког периода.“

Тако је рекао [Вели син Абдулхалима из махале Часне џамије у Новом Брду] и тако је записано, а такође су убележени и још неки јемци с непотпуним условима [јемства].

Затим су поново, под надзором ових молилаца²⁵ и у присуству локалних кадија, заведени у сицил сви детаљи у вези са закупом и прихватањем [мукате] од стране горенаведених, као и јемства њихових јемаца. *Прагу Среће* послати су препис и молба да се поменути купац и речени емин милосрдно обдаре часним бератом, како муката не би остала упражњена. Стање је такво како је описано; представка је поднета Узвишеном престољу средишта света, а заповест и ферман су сада у надлежности Високе Порте.

Безвредни слуга понизни, Џафер, чауш Високе Порте, назир Кратова²⁶

Безвредни слуга понизни, Саид, чауш Високе Порте, назир Скопља
Слуга понизни који се моли за Вас, Абдулкадир, кадија Приштине,
муфетиш

²⁵ Односи се на састављаче и потписнике овог документа, назире Кратова и Скопља и Приштинског кадију-муфетиша

²⁶ Поред поменутих службеника Скопског незарета, арз је потписао и назир Ћустендилског незарета, који је био задужен за надзор закупа на територији истоименог санцака. Разлог је што су у то време приходи Скопског незарета издавани заједно с приходима Ћустендилског санцака (D.ММК, 22704).

Srdan Katić

LEASE OF THE TREPČA MINE AND HÂS IN THE YEAR 1585

Summary

Document presented in this paper refers to the six-year lease of Trepča mine. Upon expiration of the lease, by one of the local Christians, the new tenant, a Muslim from Novo Brdo, has offered 2 million *dirhems* sterling silver for the lease of the mine, and 1,610,000 *akçes* for the *hâs* lease. Mining lease was the same as before, while the rent of the *hâs* was increased by 1.2 million *akçes*. The new tenant has set a number of conditions pertaining to the appointment of members of the mining administration, *hâs* staff, the local *kâdi*, production processes and other.

The document is very important for several reasons: it shows that, at that time, the greatest Ottoman mining revenues were collected in kind; that the local Christians took part in leases of the most valuable state revenues by the end of XVI century; enables reconstruction of the procedures for the lease execution and finally, proves that the Trepča mine was one of the largest mines in the Ottoman Empire in the last decades of the XVI century.

Key Words: Ottoman Empire, mining, lease, Trepča, silver mine.

Чланак примљен: 10. 04. 2010.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 15. 10. 2010.